

csak, hogy keresztyén vallásoktatásban részesültek alsó és közép fokon, de a kiknek alkalmuk volt tudásukat a legfelsőbb fokon is a keresztyén hit megvilágításába helyezni. Ez épolyan kísértése, de nem szükségképeni velejárója a vallásoktatásnak és hittudománynak, mint a fanatizmus, és a tudással visszaélő, lelki erőszakot vevő vakbuzgóság.

A fakultatív vallásoktatásnak az a tervezett megoldási formája, hogy a vallásoktatás ellátóit továbbra is az állam fizeti, mint eddig, tehát anyagi értelemben a bevett vallásfelekezetek jogállását nem támadja meg, csupán a hittant tanulni nem akarókat menti fel a vallásoktatás alól, — jogilag kifogásolható. A vallásoktatásban nem részesülő gyermekek szüleinek adóiból is fedeztetik ez esetben az a vallásoktatás, melyet ők nem igényelnek. Ha nem igénylik, miért fizessék? Ha meg igénylik, miért ne lássák valami hasznát az ő gyermekeik is, legalább olyan formában, hogy a magyarság többségének hitét — annak elfogadási kényszere nélkül — megismerhesék, tudásuk ennek a megvilágításába, vagy ennek a megvilágításába is beállíttassék.

Ha a nemzet többségi hitének oktatását fakultatívá tennénk csak azért, mert a hitoktatással párosult vakbuzgóság visszaélhet vele, és végső fokon a hitbe ágyazott tudás helyett, a »tisza tudás« hitébe ágyazott tudást nyujtanánk kötelezően, az antidemokratikus magatartás lenne éppen azokkal szemben, akik a magyarság többségének hitét vallják.

A kötelező hitoktatás kísérleteit (lelki erőszak, atheizmus) nem oldja meg annak fakultatívá tétele, sem eltörlése, hanem egyedül a vallásoktatás magas színvonalra emelése. Magas színvonalú vallásoktatás minden esetben kényszer és erőszak nélkül lelki hasznára lesz annak is, aki azt a hitet nem vallja, nem vallotta és nem akarja vallani. Magas pedagógiai színvonalra emelni ugyan, — igaz — minden vallás oktatását lehet, de csak a többségi hit oktatásának van meg erre nézve személyi, anyagi, hagyománybeli, társadalmi, szellemi garanciája.

Dr. Ferdinánd István.

A feloldozás kérdéséhez

Grünvalszky Károly az úrvacsora egyik lényeges tényezőjéről, a feloldozásról igen figyelemreméltó fejtegetést közölt. Ehez kívánok hozzászólni.

Grünvalszky kijelenti, hogy a mi úrvacsorázásunkban a feloldás nem jó, a kötés pedig hiányzik. Egyenesen a gonoszlélek hted-magával való visszatéréseivel azonosítja a mai ágendális és liurgikus gyakorlatunkat.

Grünvalszky állításának igazolására idézi Ágendámat s kifogásolja, hogy a feloldozásban a földön szavak hiányoznak. Igaza van, hiányoznak. De ez a hiány nem olyan fontos, hogy abból erős kö-

vetkeztetéseket vonjunk le, mert az ember, még ha Isten szolgája is, mindent csak a földön végezhet. Grünvalszky azonban egészen másért kifogásolja e két szó kymaradását. Később kiünik, hogy azért, mert az égi feloldozást meg kell előznie a földi feloldozásnak. Sőt Luthertől vett egyik idézete szerint ha nincs meg a földi feloldozás, akkor az égi sincs meg. Ennyire fontos tehát a földön kitétel. Erre még kitérek.

Ami Ágendámban a kötés hiányára vonatkozik, tudnunk kell, hogy az az Agenda csak a többszázados szokás egyszerű lerögzítése s így az egységesítés legkezdetlegesebb célkitűzésén kívül semmiféle újításra vagy gyökeresebb változtatásra nem törekedett. A régi Ágendákban pedig, pl. a hivatalosként kiadott Karsay—Czékus Ágendában is hiányzik a kötés külön hangsúlyozása. De azért a kötés benne van ebben a kitételben: *az igaz meglérés feltétele melett.* Különbözik a ma használt liturgikus füzetben, melyet a püspöki és lelkeszi kar hosszas tanakodás után elfogadott, a kötés külön is megvan. Igaz, hogy nem a lelkesz, hanem a Szentlelek kezében.

Bizonyos megdöbbenéssel olvassuk hát, amit Grünvalszky a Keresztúri-féle Ágendával kapcsolatban mond: »A kötésről mindössze annyiban emlékezik meg, hogy teljes egészében idézi a kulcsok hatalmáról szóló ígét. Ezenkívül egy szót sem szól róla, *míg a mi abszolutiónk ugyanolyan terjedelemben foglalkozik a kötéssel, mint a feloldozással.* De hát ha a mi abszolutiónkban a feloldozás nem jó, a kötés pedig hiányzik, akkor nem foglalkozhatik velük azonos arányban!*

Jobb szerettem volna, ha a részletekkel oly behatóan foglalkozó cikkíró az úrvacsora kiszolgáltatásának egy valóban meglévő és fontos hiányára mutatott volna rá. Úrvacsorai liturgiánkban hiányzik a hálaadás, az eucharistia. Pedig az Írás a hálaadás poharáról beszél. Jézus is mindig hálaadás után törte meg a kenyeret és vette fel a poharat. Liturgiánkban a hálaadás a szertartás végére szorult, pedig annak a bűnbocsánat hirdetése után kell következnie. A feloldozás vígasztalásáért kell a hívőknek hálát mondaniok. Ez a természetes. A mi liturgiánkban a feloldozás után megismétlődik a bűnbánó ima, pedig hálát kellene adnunk, hogy »Isten újra kegyelmébe fogadott«. Ezt a hiányt én már rég érzem s hivataloskodásom utolsó éveiben a hálaadást mondtam el a feloldozás után.

Grünvalszky több kérdés megoldását tűzi feladatául. Az első a bűnbocsánat közvetítésének és ebben a véges ember szerepének kérdése. Megállapítja, hogy abszolutiónk rosszságának az az oka, hogy Krisztust, vagy a Krisztust és a Szentlelket tartjuk a bűnös

(Ez Grünvalszky szövegének (Ev. Theol. 1. sz. körlevél 4—5 l.) sajnálatos félreértése Grünvalszky csak a Raffay-féle Ágendáról állítja, hogy az »nem említi a kötetet. Ettől megkülönböztetve szól a mai egyetemesen használt istentiszteleti rendünk abszolutio-formulájáról s itt a valószínűleg megfelelően állapítja meg, hogy az »csaknem ugyanolyan terjedelemben foglalkozik a kötéssel, mint a feloldozással.« Szerk.)

ember és a bűnbocsátó Isten között egyetlen közbenjárónak. Különbséget tesz a közbenjárás és a közvetítés között. A véges ember nem közbenjáró, hanem csak közvetítő. S ebben áll a kulcsok hatalma. Ámde a véges ember mellett közvetítőnek mondja még az egyházat, az ígét, a szentségeket, a hitet is. A szentekről megfellegette. Álláspontjának igazolására hivatkozik Luther néhány mondasára és az Apológiára, s ezek alapján azt tartaná helyesnek, ha a lelkész a feloldozást így adná: *ego absolvo te, én feloldozlak téged!* Így a papp, tehát a véges ember »a földön megbocsátja a bűnt s hirdeti, hogy amitt ő megold, az a mennyben is oldva lesz.«

Itt álljunk meg és vegyük nyugodtan szemügyre ezt az elődeinktől ránk nem örökölt s legtöbbszörnek nem is rökonszenves megállapítást. Vezessen és igazítson helyes útra maga Jézus.

Jézus a megbocsátásról azt mondja: Ha ajándékozod az oltárra viszed és ott eszedbejut, hogy atyádfiának valami panasza van ellened, hagyd ott az oltár előtt az ajándékozod, menj el előbb és kérd meg atyádfiával és azután jöjj és hozd áldozatul ajándékozod. (Máté 5,23.)

Majd így tanít imádkozni: És bocsásd meg a mi vétkeinket, amiképen mi is megbocsátunk azoknak, akik ellenünk vétkeztek. (Máté 6,12.) Az eredeti szövegben ugyan oifeiléma, tehát tartozás áll s így szószerint így kellene mondanunk: engedd el a mi tartozásainkat, amiképen mi is elengedjük azoknak, akik nekünk tartoznak, — ámde a következő 14. és 15. vers világosan mutatja, hogy itt bűnről van szó: Mert ha *megbocsátjátok* az embereknek az ő vétkeiket (paraptoma és nem hamartia), nektek is megbocsátja a ti mennyei Atyátok, ha ellenben *nem bocsátotok meg az embereknek*, a ti mennyei Atyátok sem bocsátja meg a ti vétkeiteket.

Azt is mondja: *Légy hajlandó ellenfeleddel jókor, míg úton vagy vele, nehogy ellenfeled átadjon a bírónak, a bíró meg a törvényszolgának és börtönre vettessél.* (Máté 5,25.)

Ugyancsak a megbocsátásról azt mondja Jézus: *Ha vét ellened a testvéred, eredj, dorgáld meg őt négyszemközt. Ha hallgat rád, megnyerted a testvéredet. Ha pedig nem hallgat rád, végy magadhoz még egyet vagy kettőt... Ha ezekre sem hallgat, jelentsd a gyülekezetnek és ha a gyülekezet szavát sem fogadja, vedd úgy, mintha pogány vagy vámszedő lenne. Bizony mondom nektek, amit megkötök a földön, kötve lesz az égben is és amit feloldok a földön, oldva lesz az égben is.* (Máté 18, 15—19.) Ezután mondja Jézus az adósról szóló tanulságos példázatát, melyben bűneink, tehát Istennel szemben felhalmozott tartozásaink óriási nagyságát felebarátainknak velünk szemben elkövetett bűneink csekélységével állítja éles ellentétbe. De mindig az én, az egyes ember áll a középpontban. Nekem kell megbocsátanom az ellenem elkövetett vétket. Péter maga is így érti ezt, mikor megkérdezi az Úrtól: *Uram, hányszor bocsássak meg, ha vét ellenem a testvérem?* (Máté 18,21.)

Ugyanígy szól Jézus Márknál is: Mikor imádkozni felálltok, bocsássatok meg, ha valaki ellen valami panaszotok van, hogy a ti mennyei Atyátok is megbocsássa a ti vétkeiteket. (Márk 11, 25.)

Az Úr nemcsak megbocsátásról beszél tehát, hanem magabaszálásra is kötelezi az embert.

Lukácsnál azt olvassuk: *Ha vétkezik ellened a testvéred, fedd meg s ha magabaszáll, bocsáss meg neki. És ha hétszer vét is ellened és hétszer fordul hozzád e szóval: bánom! bocsáss meg neki.* (17,3—4.)

Mindezekben a helyeken *Jézus az embernek nemcsak jogává, hanem kötelelességévé tette, hogy az ellene elkövetett vétkeket megbocsássa. Ezzel azonban a véges embernek a bünbocsátás közvetítésében való szerepe ki is merült.* Az ember az ellene elkövetett bűnt feloldhatja vagy megkötheti, vagyis Istenre bizza a bűn elbírálását. Ha old, nincs vádló az Isten előtt és így nincs vádlott sem; ha köt, helyet ad a haragnak, *mért meg van írva: én megfizetek, azt mondja az Úr!* (Máté 16, 27. Róma 2, 6—8. Jel. 22, 12.)

Az oldás és kötés joga és köteleessége tehát a Szentírásban *csak a személyesen tapasztalt és szenvedett vétekre vonatkozik.* Máté 18, 18-ban az összes apostoloknak adja Jézus azt a jogot és köteleességet, hogy az ellenük elkövetett vétkekkel számoljanak le, mert különben még imádságban sem fordulhatnak Istenhez a maguk tulajdon vétkeik megbocsátásáért. Ugyanígy adja meg Jézus ezt a jogot és kötelezettséget János 20, 21—23 szerint is az összes apostoloknak. *Mindig személyes bűnökről van szó.* Úgy, amint azt Jakab levele is mondja (6, 16): *Valljátok meg egymásnak bűneiteket és imádkozzatok egymásért.* Itt is a kölcsönösség a fő és nem az, hogy egyik ember ítélőként álljon a másik fölé. Kol. 3, 13 is azt mondja: *Engedjétek meg egymásnak, ha valakinek panasa van valakire, mint ahogy az Úr is megengedett nektek, ugyanúgy ti is.* Jézus követőinek seregében az az igazi testvéri állapot, ha az egyik testvér nyíltan és őszintén oda tud állani a másik testvér mellé és a szemébe nézve őszintén megvallja, ha vétett ellene. És a másik testvér ugyanolyan őszintén viszonozza a testvéri nyíltságot. Bizonyos, hogy mindkettőnek megtisztul és megnyugszik a lelke. És az is bizonyos, hogy így Isten akaratának megfelelő lesz az oldása vagy kötése.

Más kérdés azonban, hogy mi a véges ember szerepe az idegen bűnök megbocsátásával szemben. Grünvaldszky fejtegetése voltaképp csak erre a kérdésre szorítkozik. Azt vitatja, hogy a véges embernek joga van minden bűnnek a megbocsátására. *Igy lesz a véges emberből az egyetlen közbenjáró Krisztus mellett döntő közvetítő.* Döntő azért, mert oldozása vagy kötése *az Istenre is kötelező.* Azért nehezményezi az Ágendából hiányzó *a földön* szavakat is, mert szerinte a bünbocsátást a földön és az égben egyszerre megy végbe.

De hát itt akaratlanul is ajkunkra ül az a kérdés, amelyet Jézussal szemben is felvetettek: *Kicsoda bocsáthatja meg a vétkeket az egy Istenen kívül?* (Márk 2, 7. Lukács 5, 21.). Jézus maga felel e komoly és jogos kérdésre: *Az Emberfiának van joga és hatalma a földön a bűnök megbocsátására!* De csak az Emberfiának, senki másnak! S hogy ezt a neki megadott hatalmat ő maga is milyen kiméletesen gyakorolta, mutatja szenvedése óráján kínzóiert

Istenhez intézett könyörgése: Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek! (Lukács 23, 43.). *Tehát nem is ő maga oldozza fel gonosztevőit, hanem Isten irgalmába ajánlja őket.*

Itt érkezünk most el az ütközés kövéhez. Máté 16, 19-ben Jézus azt mondja Péternek: *Neked adom a mennyek országának kulcsait és amit megkötész a földön, kötve lesz a mennyekben is, és amit feloldasz a földön, fel lesz az oldva a mennyekben is.* Nem vitatható el, hogy ez a meghatalmazás csakugyan Péternek szól. Az sem kétséges, hogy nagy és kivételes jogosultságot kapott. Azt is nehéz elvitatni, hogy *a kitétel egész általánosságban is érthető, tehát minden bűnre vonatkoztatható.* Viszont ugyanolyan jupon azt is lehet vitatni, hogy a Péternek személye szerint adott e meghatalmazás is csak az ellene elkövetett vétkekre szorítkozhatik. Ezt bizonyítja nemcsak az apostolok valamennyiének adott jogosultság, hanem még erősebben bizonyítja a Péterrel folytatott és fentebb közölt beszélgetés is. A meghatalmazásnak egész általában, tehát minden bűnre való vonatkoztatását azonban mereven kizárja Jézusnak a Szentlélek ellen elkövetett bűnre vonatkozólag tett kijelentése: *Minden bűn és káromlás megbocsáttatik az embernek, de a Szentlélek káromlása nem bocsáttatik meg.* Ha valaki az Emberfia ellen emel is szót, megbocsáttatik neki, de aki a Szentlélek ellen szól, nem nyer bocsánatot sem ezen, sem a másvilágon. (Máté 12, 31—32. Lukács 12, 10.). Az ilyen ember Márk szerint örökkévaló bűnben vétkes. (3, 29.) János apostol szerint *is vannak halálos bűnök, melyek alól nincs felmentés:* Ha valaki látja, hogy vétkezik a testvére, de nem halálos bűnnel, imádkozzék és életet szerez neki, azoknak, akik nem halálos bűnnel vétkeznek. Van halálos bűn is, de én nem az ilyenekért mondom, hogy könyörögjön (I. János 5,16. 17.). *A halálos bűnre tehát sem a földön, sem az égben nincs bocsánat, megítélésére sem Péternek, sem semmiféle véges embernek nem adott Jézus jogot és így nem is lehet minden bűnnel szemben a véges embernek feloldozó joga és hatalma.* Legfőleg imádkozhatik érte.

Van még egy igenvitás hely, melyben a bűnbocsánat kérdéséről van szó. Ez János evangéliomának 20, 22.23. közlése. Eszerint Jézus feltámadása után és mennybemenetele előtt együtt volt tanítványival s rájuk lehelve így szólt: *Vegyetek Szentlelket, akiknek megbocsátjátok a bűnöket, azoknak megbocsáttatnak, akiket megtartjátok, azoknak megtartatnak.* Ez a meghatalmazás Péter primátusát éppen úgy kizárja, mint Máté 18,18. De nem az itt a fő. Még csak nem is maga a meghatalmazás, amely csak megismétlése a másnak adottaknak. Megdöbönt azonban a Szentlélek közlésének szokatlan és az evangéliumok másutt közölt elbeszéléseivel semmiképp meg nem egyeztethető módja. Az Apostolok Cselekedeteinek könyve is elbeszéli, hogy folyt le a feltámadott Jézusnak a tanítványokkal való utolsó találkozása. Azért mondhatjuk utolsóknak, mert mennybemenetele előtt történt és mert a tanítványok azutáni magatartására vonatkozólag utasítást adott. Az Ap. Csel. szerint megígéri, de nem adja a Szentlelket (1,8.). A Szentlélek adásáról illetőleg elküldéséről azonban éppen János evangélioma közöl fontos és döntő kijelentéseket. A Szentlelket nem Jézus adja, hanem az Atya (14,16),

az Atya fogja elküldeni (14,26 Gal. 4,6.); az elküldés célja pedig a tanítás, vigasztalás, felvilágosítás (14,26. — 16,13. 14). Csak egy helyen szól Jézus arról, hogy ő küldi el a Szentlelket, mint szószólót és vigasztalót, akinek a tiszte azonban csak bizonyoságtétel a Krisztusról (15,26). Az ó-testamentomban is sokszor van szó az Isten lelkének közléséről, az új testámentomban is nem egyszer olvasunk a Szentlélek kiöntéséről, vagy kézfeltétellel kapcsolatos megadásáról, de lehellet útján való közlésről csak itt olvasunk és ez a közlés az evangéliom más helyeivel is éles ellentétben áll.

De van ennek a közlésnek más egyedülálló sajátossága is. Ezért veszik sokan missziói parancsnak. Mert a Szentlélek közlésével kapcsolatosan azt mondja Jézus a tanítványainak: *Amint engem elküldött az Atya, én is elküldelek titeket.* É kiküldésre nem lehet súlyt helyeznünk. Jézus ugyanis az Ap. Csel. szerint *ugyanakkor* azt jelölte meg tanítványai feladatául, hogy maradjanak egyelőre Jeruzsálemben s *azután* menjenek ki és *legyenek tanúi a föld végső határáig.* És Jézus nemcsak a tízenkét tanítványának adott missziói parancsot, mikor őket Máté 10. szerint kiküldte, hanem a hetven tanítványának is, akiket útegyengetésre küldött ki (Lukács 9,1—6), s meghagyta, hogy *tanítsanak, gyógyítsanak, és megtérésre buzdítsanak.* És a tanítványok jelentést teettek munkájukról. *Bűnbocsátásról azonban sehol egyetlen szót sem találunk.* A kiküldetés célja mindig a tanítás, az Isten országának eljötte és a bizonyoságtétel; a gyógyítás is csak megerősítő és igazoló jel volt az ige mellett. A legfőbb missziói parancs is (Máté 28,19. 20. Márk 16,15) a tanítást és a hívők közösségébe való felvételt teszi a tanítványok körelességévé. Péter is azzal indokolja meg a hét diakónus választását, hogy az apostolok hivatása nem a kiszolgálás, hanem az ige hirdetés. Júdás helyének a betöltésekor is azért jelölték Józsefet és Mátyást, mert ezek kezdettől fogva tanúi voltak Jézus tetteinek és beszédeinek és így bizonyoságtétel lehetnek. (Ap. Csel. 1,21—26. — 6,2—4.)

A János evangéliomában olvasható kiküldés tehát nem lehet önálló külön kiküldetés és aligha jelent többet, mint azt, hogy *amint Isten a Fiát elküldötte tisztiének e világon való betöltésére, ugyanúgy küldi most el Jézus is a tanítványait, tehát nem emberi vállalkozás, hanem isteni megbízás alapján végzik munkájukat.* Hogy pedig Jánosnál ez a történet így áll előttünk, azon nincs mi csodálkoznunk. mikor látjuk, hogy Pál apostol történetében a jeruzsálemi elfogatás három változatban van elmondva; (Ap. Csel. 21,31—33. — 23,25—30 és 24,6. 7) s ugyanúgy Pál megtérése is: (Ap. Csel. 9,1—19 — 22,6—16).

De térjünk vissza az alapkérdésre. Grünvalszky vitatja, hogy a véges ember döntőleg befoly a bűnök megbocsátásába, *tehát köthet és oldhat minden bűnt Istenre is kötelezően.* Én vele szemben azt állítom, hogy csak a mi ellenünk személyünk ellen elkövetett bűnök feloldása vagy megkötése dolgában van az embernek megadva a kulcsok hatalma. Az idegen bűnök dolgában pedig meg kell elégeznünk az Isten bűnbocsátó *kegyelmének hirdetésével.* Mi nem ítélhetünk a más szolgája felett, aki a maga Urának áll vagy esik

(Róma 14,4) Hogy ebben nem volna elég megnyugtató, azt elfogadni nem tudom. Mert mikor azt a kijelentést teszem: *Bízalok igazán megtérő hívek, meg vannak bocsátva a ti bűneitek: Isten újból kegyelmébe fogadott titeket*, — e biztatás teljes vigasztalás a megtérők számára s meghozza nekik a teljes megnyugtatót. Hogy pedig az igazán megtérést hangsúlyozzuk, ez nem gyengítése vagy éppen lerontása a vigasztalásnak, hanem természetes és logikus figyelmeztetés, hogy csakugyan életformáló legyen a bűnbánat és a megtérés. A meg nem térőknek pedig ugyanakkor szintén természetes és logikus a figyelmeztetés, hogy bűneik megtartatnak mindaddig, míg igazán meg nem térnek. De nem a véges ember, hanem az Isten igazsága végzi a kötetést.

Pál apostol nem sokat ad az emberek minősítésére. Azt mondja: Réám nézve mit sem jelent, hogy ti hogyan ítélték meg vagy holmi ítéletnap; sőt magam sem ítélek magamról, mert bár semmit sem tudok magamra, mégsem ez igazol engem, mert az Úr az én megítélőm (I. Kor. 4,3.) Másutt meg azt mondja: Védhetetlen vagy óh ember, mind aki ítélsz, mert amiben a másikat elítéled, magadat vádolod, mivel ítélőlétedre ugyanazokat cselekszed (Róma 2,1). Az ítéllettől való tartózkodást többször is megismétli (Róma 14,4), nyilván Jézus ama szavai alapján: Ne ítélj, hogy ne ítéltessél, mert amilyen ítélettel ti elítélték, olyannal ítélnék titeket és amilyen mértékkel ti mérték, azzal mérnek vissza nektek is (Máté 7,1—2). És ez a mondas a bűnre is vonatkozik, amint azt az adósról szóló példázat is igazolja.

Mi tehát a véges ember szerepe a bűnbocsánat terén? *Az ön-maga ellen elkövetett bűnök megbocsátása vagy megtartása, az út nem érintő bűnök dolgában pedig a bűnbocsánatot adó Isten kegyelmének hirdetése.* Így olvassuk ezt a Szentírásban is. Ap. Csel. 13,38-ban Pál apostol Antiokiában tartott beszédében ezt mondja Jézusról: Vegyétek tudomásul, atyámfiai férfiak, hogy általa *nektek bűnbocsánat hirdettetik* (13,38). Lukács 24,47-ben pedig azt olvassuk: Kell, hogy Jeruzsálemen kezdve az összes népek közt *hirdetessék az ő neve a bűnök bocsánatára*. Tehát csak a hirdetés az ember dolga, a bocsánat Istené. Ezért hívogat szakadatlanul, ezért nyugtatja az embereket: Térjetez hozzám és én is hozzátok térek (Es. 44,22). S ezért mondja Pál apostol a boldog biztatást, sőt diadalmas örömet: Nincs tehát már semmi kárhozzátásuk azoknak, akik a Krisztus Jézusban vannak: az élet lelkének törvénye agyanis felszabadított téged a bűn és a halál törvénye alól a Krisztus Jézusban (Róma 8,1—2). Nem emberi közvetítés dolga és eredménye ez, hanem isteni ajándék: Kegyelemből üdvözültetek hit által és ez nem töleték van, hanem Isten ajándéka. (Efezus 2,8). Őbenne van a mi váltságunk az ő vére által, bűneink bocsánata az ő kegyelmének bőségéből (Ef. 1,7. Kol. 1,14. 20). *A véges embernek, vagyis az Úr szolgájának tehát nem lehet más tiszte a bűnbocsátás dolgában, mint hirdetni a megtérni akaró és tudó embereknek az Isten Krisztusban megadott és nekünk ajándékozott kegyelmét.*

Még egyet. Grünvalszky azt állítja, hogy a feloldozás és a köz-

gyónás beletartozik a liturgiába. Magam is ezen a nézeten vagyok. De érzem és tudom, hogy a feloldozás s különösen a kötés a közgyónással alig egyeztethető meg. Legalább egyéni vonatkozásban nem. A magángyónásnál az Úr szolgája még beletekinthet a gyónó lelki világába és így bizonyos mértékig ítéletet is formálhat arról, de a közgyónásnál a gyónó és a gyóntató nem érintkezik egymással közvetlenül s így a gyóntató nem is bírálhatja el a gyónó lelki állapotát. Jól tudja ezt a római egyház, azért ragaszkodik a magángyónáshoz. De már maga a közgyónás is természeténél fogva kizárja, hogy a lelkész *ego absolvo te* kijelentéssel adja meg a bűnbocsánatot.

Az úrvacsora kérdésének sok más részlete is megvilágításra és tisztázásra vár. De ha hozzászól, senki se felejtse Pául apostol helyes megállapítását, hogy töredék az ismeretünk, töredék a prófétálásunk (1. Kor. 13,9). A teljes igazság az Úrén!

Igy talán eljutunk majd egyszer a célultűzött »konszenzusra«.

D. Raffay Sándor.

Rövid hozzászólás a feloldozás kérdéséhez

Jó, hogy Raffay püspök megindította a hozzászólásokat a feloldozás kérdéséhez. Kár lett volna Grünvalszky cikkét (1. sz. körlevél 4—22 l., 2. sz. körlevél 4—9 l.) hallgatással befejezett ügyé nyilvánítani, hiszen ő csak megkezdte a kérdés tisztázását s maga írta bevezető soraiban: »előreláthatólag igen sok vélemény meghallgatására és megvitatására van szükségünk ahhoz, hogy jó és közös megállapodásra jussunk.« A vita tehát kívánatos. De az is kívánatos, hogy előre haladjunk. Mivel pedig leghamarább ez év őszére várhatunk s közölhetünk újabb tanulmányt e tárgyban, szükségesnek látom, hogy az addig megjelent, egymásnak meglehetősen ellentmondó két cikk után megkeressük azt a pontot, melyen a vitát folytatni ígéretes vállalkozás, ill. elzárjuk azt az utat, mely csak zsákutcába vihet.

Raffay püspök Grünvalszky cikkének ahhoz a részéhez szól hozzá, mely a *bűnbocsánat közvetítéséről* és ebben a véges ember szerepéről szól, megoldást keresve. Raffay püspök elutasítja a véges ember közvetítő szerepét a bűnbocsánat nyújtásában, sőt a sorok közt római katolikus felfogásúnak bélyegzi Grünvalszky álláspontját. (»A szentekről megfeledkezett.«) Igazolásul Jézusra hivatkozik. Felsorolja az evangéliumokból azokat a mondásokat, melyek az emberek közt való kölcsönös megbocsátásra, békülékenységre intenek. Azt állítja, hogy ezek sorába tartozik Mt. 16,19; 18,18; Ján. 20,23. is. Az oldás és kötés joga és kötelessége a szentírásban szerinte mindig csak a *személyesen* tapasztalt és szenvedett vétkekre vonatkozik, de nem az *idegen* bűnökre, nem minden bűnre. A kulcsok hatalma csak a mi ellenünk, személyünk ellen elkövetett bűnök fel-